

Микитчак Тетяна Ігорівна

*Студентка 1 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к.е.н, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Квасниця О.В.
Західноукраїнський національний університет*

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ФАНДРАЙЗИНГУ ЯК ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ У ТРАНСКОРДОННІ ПРОЕКТИ

Актуальність проблематики фандрайзингу обумовлена тим, що в умовах створення соціально-орієнтованої ринкової економіки та переходу до інноваційного шляху розвитку особливого значення набуває підтримка соціальної сфери усіма суб'єктами економічної системи. Фандрайзинг як система фінансування та управління проектною діяльністю некомерційних організацій ще недостатньо вивчена, має великий практичний і дослідницький потенціал. Різноманіття форм і джерел підтримки діяльності благодійних організацій привели до необхідності структурування методологічної бази і введення поняття фандрайзингу, який в сучасному менеджменті виступає системою партнерства комерційного та некомерційного секторів економіки. Фандрайзинг є процесом залучення ресурсів некомерційною організацією, заснованою на її унікальній місії, для реалізації соціально-значущих проектів і програм [1]. Основними вимогами фандрайзингу є некомерційність проекту та його соціальне значення, а водночас проекти транскордонної сфери володіють такими якостями, то кошти на реалізацію цих проектів можна залучати за допомогою фандрайзингу.

Становлення фандрайзингу, як окремого напрямку в області залучення фінансових ресурсів в некомерційний сектор з різних джерел, почалося в США. Урядова підтримка в перший період (з 1970-х років) представляла собою пряме фінансування у вигляді субсидій і грантів на сферу освіти та науки. У наступні роки, в зв'язку зі зростанням ролі некомерційного сектору, в соціально-економічному розвитку збільшився перелік сфер (різні специфічні або проблемні області), підтримуваних урядом США. На думку Т.Абанкіной, поступово

відбувалося зміщення прямої державної участі в сторону непрямого впливу на інші економічні суб'єкти для підтримки соціальної сфери [2].

Новий етап розвитку фандрайзингу почався в США в 1980-і рр. Фандрайзери почали диверсифікувати джерела фінансування, більш активно залучаючи кошти різних фізичних і юридичних осіб для фінансування нових технологій – детально зображено на рис. 1. Активний розвиток фандрайзингу пов'язаний зі зростанням ролі третього сектору в США [7].

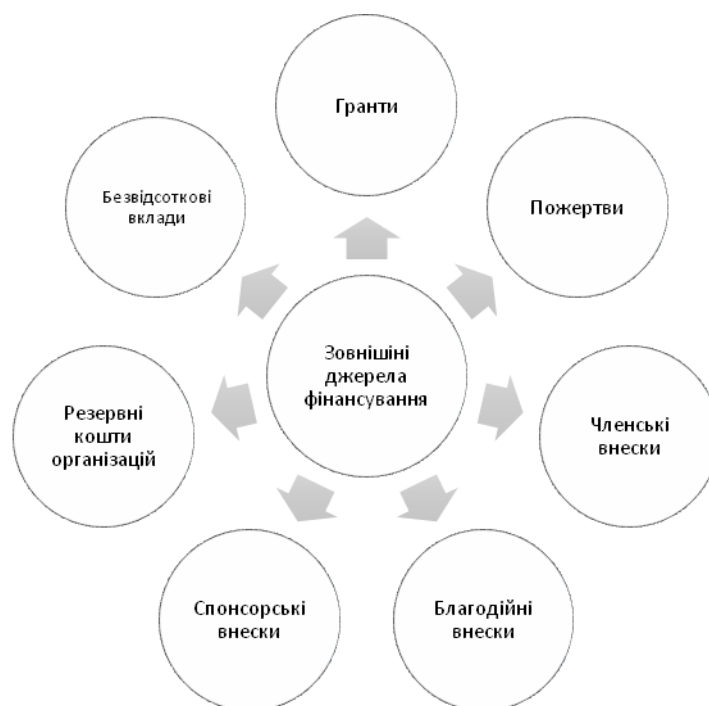

Рис.1 Диверсифікація джерел фінансування

Також варто зазначити, що і для України благодійність не виступає новим явищем, вона також має давні традиції. Для Українського народу є важливий фактор милосердя, закладений релігійною свідомістю. Так склалось історично, що основною формою підтримки соціальної сфери в Україні було меценатство, яке бере свої початки ще з часів Київської Русі, коли за кошти меценатів будувались школи, бібліотеки, їдальні. Пізніше, багато представників українського інтелігенства патрунували молоді таланти, спонсорували масштабні національні проекти на благо Батьківщини. Серед відомих меценатів є рід Острозьких, Ханенків, Симиренків, Алчевських, Потоцьких та інших. Окрім того, за добу Козацтва яскравими прикладами меценатів є Петро Конашевич-

Сагайдачний, Іван Мазепа, рід Розумовських, які в ті часи заопікувались наукою, мистецтвом та релігією. Також відомими меценатами є Петро Могила, вкладав значні у кошти у культурно релігійний сектор, зокрема на відновлення святинь, Андрей Шептицький, заопікувався «Просвітою» сиротинцями, лікарнями, фундатор першої української фахової господарської школи в Західній Україні [9]. Перелік цих прізвищ можна продовжити ще не одним десятком. Всі вони виступили фундаментом національного меценатства. Меценатство в Україні історично сформоване традиціями і менталітетом суспільства, та не виступає способом надбання додаткових переваг.

Сучасна система суспільного розвитку базується на взаємному впливі та співробітництві трьох секторів економіки – держави, бізнесу і громадянського суспільства. Створення соціально-орієнтованої ринкової економіки і перехід до інноваційного шляху розвитку є неможливим без досягнення рівноваги між економічною ефективністю і соціальною справедливістю. У цих умовах набуває особливого значення підтримка соціальної сфери усіма суб'єктами економічної системи. Діяльність організацій третього сектора є найбільш активно розвиваючою областю інноваційного бізнесу і менеджменту.

Некомерційний сектор відрізняється оперативністю реагування на потреби різних соціально-демографічних верств і соціальних проблем і викликів, які з'являються. Також, варто зазначити, що некомерційний сектор є джерелом соціальних інновацій. В умовах ринкових відносин все більш спостерігається перехід від простої благодійності до продуманим соціальних інвестицій. У сучасному менеджменті фандрайзинг розглядається як система партнерства комерційного та некомерційного секторів економіки.

Різноманіття форм і джерел підтримки діяльності благодійних організацій привели до необхідності структурування методологічної бази і введення поняття фандрайзингу. Фандрайзинг як система управління проектною діяльністю НКО ще недостатньо вивчений, і має великий практичний і дослідницький потенціал, при цьому існує сучасний досвід фандрайзингу зарубіжних країн детально розроблений і докладно описаний.

В умовах глобалізації та підвищення рівня конкуренції серед некомерційних організацій виникла необхідність здійснювати діяльність по залученню ресурсів відповідно до світових стандартів, удосконалювати проектний менеджмент. Потрібні нові підходи у відносинах з різними групами, з суспільством в цілому, навколишнім середовищем, вдосконалення механізмів управління нефінансовими ризиками і зниження рівня ризику.

Окрім того, важливим аспектом виступає розробка положень, що розширюють уявлення про фандрайзинг та формування на їх основі системи вдосконалення соціального інвестування в Україні положень в галузі дослідження механізмів залученого фінансування, а також при розробці нових форм взаємодії трьох секторів економіки – держави, бізнесу і громадянського суспільства з метою коригування економічного курсу розвитку країни. Спрямованість цього дослідження зумовлена необхідністю дослідження фандрайзингу з точки зору нової управлінської області, аналізу нових форм взаємодії НКО з різними суб'єктами економічної і соціальної діяльності, необхідністю впровадження нових проектних рішень, використанням інноваційних підходів в управлінні стосовно специфіки некомерційних структур, що дозволило б сформулювати умови для розвитку конкурентного середовища третього сектора в Україні.

Отже, як вже було зазначено вище, сучасна система соціально-економічного розвитку повинна базуватися співпраці трьох секторів економіки, тому дія «невидимої руки» ринку має коригуватися «видимою рукою» держави, бізнесу і громадських організацій. Особливо важливим є активна участь в економічній системі третього сектора, яка може виражатися в компенсаційному впливі, корекції і елімінування негативних наслідків провалів ринку і держави як макроінститутів розвитку.

Будучи виробниками (постачальниками) соціальних послуг і створюючи умови і характер їх виробництва, а також формуючи соціальний запит, некомерційні організації залучають фінансові та інші ресурси в соціальну сферу, досягаючи, таким чином, вирішення різних соціально значущих проблем,

оскільки система державного соціального забезпечення і ринковий механізм нездатні в багатьох випадках відповідати на запити соціальної групи, що не володіє достатніми матеріальними можливостями. 6

Некомерційні організації суттєво впливають на розвиток соціальної сфери. До того ж це вплив відчутний на всіх рівнях – державному, регіональному і муніципальному. У таблиці 1 представлено детальніше вплив НКО на соціальну сферу.

Таблиця 1

Вплив некомерційних організацій на соціальну сферу

Рівень	Суб'єкти	Функціональні зміни
Мікрорівень	Соціальні страти, цільові групи	Різні аспекти соціалізації
Мезорівень	Державні, муніципальні, приватні та громадянські структури	Контроль та стандартизація
Макрорівень	Суб'єкти внутрішнього впливу	Громадянський контроль та лобіювання інтересів
Мега рівень	Суб'єкти зовнішнього впливу	Кооперація, інформування
Мета рівень	Ідеї, теорії, принципи	Розвиток громадянських діалогів

Тобто, можна стверджувати, що організована громадськість здатна впливати на якісні параметри життя в країні, а відповідні структури і установи на різних рівнях управління здійснюють контроль за якістю надання соціальних та інших послуг.

Різні територіальні соціальні інститути та органи місцевого самоврядування проводять експертизу прийнятих в соціальній сфері рішень, а також лобіювання інтересів різноманітних соціальних груп, визначення меж впливу держави на даний сектор.

В умовах ринкових відносин все більш очевидним стає перехід від простої благодійності до продуманих соціальних інвестицій, і фандрайзинг став окремою професійною управлінською областю, у якій з'явилися висококваліфіковані

фахівці, які вміють оперативно поповнювати бюджет організацій і управляти проектами соціокультурної сфери.

Слід зазначити, що НКО системно не включені в надання соціально значущих послуг, що значно обмежує можливість участі у вирішенні загальнонаціональних завдань даного сектора. Потрібна розробка цілеспрямованої державної політики щодо стимулювання альтернативного фінансування неприбуткових організацій. Необхідна не тільки допомога в фандрайзингової діяльності, а й стимулювання самих «донорів». Подібна участь сприятиме досягненню рівноваги між економічною ефективністю і соціальною справедливістю і динамічному руху інноваційним шляхом розвитку соціально-орієнтованої ринкової економіки. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є залучення донорів до транскордонних проектів у рамках програм ТКС [2].

Станом на 2020 р. для України були доступні п'ять програм транскордонної співпраці, реалізація яких відбувалась в 11 прикордонних областях. Програми спрямовані забезпечити інституційний, економічний та соціальний розвиток України. Партнерами у даних програмах виступають Білорусь, Молдова, Польща, Румунія та Словаччина. Всі програми прописані до 2020 року, варто зазначити, що Програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» є продовженою до 2020, у рамках стратегії «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва 2021-2027 рр.» Щодо самого фінансування Програми, то воно здійснюється з коштів Європейського Союзу – у розмірі 90% від всієї вартості програми, та 10% – становлять кошти бенефіціарів, тобто з державного бюджету України виділяється незначна сума на реалізацію проектів ТКС, а дофінансовувати проекти коштом приватних осіб є неможливо.

Саме тому, аналізуючи всі дані було б доцільно залучати кошти на реалізацію проектів фандрайзингом. Як ми вже зазначили вище, всі проекти ТКС є некомерційними та спрямовані на вирішення соціальних проблем та на покращення економічної ситуації в регіоні, тобто такі проекти відповідають основним вимогам фандрайзингу. Окрім того, варто також зазначити, що таке

фінансування проектів зменшить навантаження на державний бюджет України, але ефективність від реалізації проектів не зменшиться. Залучення коштів на транскордонні проекти, на нашу думку можна було б здійснювати через краудфандингові платформи – он-лайн платформ, на яких розміщуються ідеї, проекти для яких відбувається збір коштів серед інтернет-користувачів [10; 1]. Реалізуючи збір коштів на транскордонні проекти через краудфандингові платформи, підприємці та населення регіону та країни зможуть самостійно вирішувати який із проектів підтримати та який із проектів для них зараз є більш пріоритетним та першочерговим для реалізації, тим самим пришвидшити процес його фінансування. Таким чином вони самі обирають пріоритетні напрями розвитку транскордонного співробітництва, тим самим впливають на покращення умов життя та процес розвитку регіону.

Також, варто зазначити, що краудфандингові платформи допоможуть підприємцям, населення долучитись до проектів не тільки в Україні, а й закордоном, і навпаки, закордонним інвесторам вкладати кошти в ТК проекти, які частково реалізуються в Україні. Оскільки всі проекти спрямовані на покращення рівня життя у прикордонних регіонах усіх країн-учасниць програми, то відповідно залучались б не тільки кошти українців, але й мешканців країн-учасниць. А це у свою чергу б надало змогу збільшити приплив прямих і приватних іноземних інвестицій в українське середовище. Створення ефективного механізму залучення та використання інвестицій дасть змогу, з урахуванням особливостей трансформування регіональної економіки та регіональних соціально-економічних програм, узгоджувати інтереси інвесторів з інтересами і ресурсним потенціалом території. При цьому, провідна роль у створенні механізму залучення, прийняття та ефективного використання інвестицій повинна належати органам місцевого самоврядування. Окрім, фандрайзинг надасть змогу населенню стати каталізатором якісних і потрібних проектів в регіоні, допомогти реалізовувати їх на території країни, тим самим покращувати соціально-економічний розвиток регіону.

Оскільки основними суб'єктами транскордонного співробітництва виступають територіально громади, то для того щоб фандрайзинг був успішним в представницькому органі територіальної громади варто призначити окрему відповідальну особу, або коло осіб, які б повністю займались питаннях фандрайзингу. В обов'язках, яких входило б:

- розміщення інформації про проекти на краудфандингові платформи;
- спілкування з потенційними, існуючими донорами;
- розсилка інформацію про проекти, які планують реалізовувати у рамках програм ТКС та у межах регіону;
- ведення звітності про залучені, отримані кошти;
- контроль за проектами, які зараз реліазуються;
- підтримка стосунків з інвесторами із-за кордону.

Також, варто зазначити, що можливим інструментом для здійснення ефективної фандрайзингової діяльності у сфері ТКС можуть стати і молодіжні банки (Youth Bank). Такі банки отримали є досить частим явищем в зарубіжних територіальних громадах. Утворюються вони з метою залучення молоді громади до вирішення важливих соціальних проблем. Оскільки українська молодь здебільшого зацікавлена та орієнтована на співпрацю України з країнами ЄС та безпосередньо на розвиток свого регіону, то такі банки мають всі шанси на швидку імплементацію в суспільство. Діяльність банку базується на принципах відкритості та вибору. Тобто всі проекти є загальнодоступними, інформаційно-забезпеченими та аналізуючи всі дані молодь сама обирає проект який варто підтримати та втілити в життя. Молодіжний банк також передбачає створення грантового комітету із числа зацікавлених та небайдужих молодих людей. В обов'язки даного комітету входить визначення пріоритету діяльності, залучення додаткового фінансування, ведення рекламних кампаній в регіоні, громаді, відбір заявок відповідно до вимог. Діяльність у такому комітеті робить молодь більш активною та приводить дій, які спрямовані на покращення життя у своїй громаді, регіоні. Молодіжні банки також виступають каталізатором молодіжного лідерства, надають можливості молоді долучитись до формування та оцінити

пріоритети громади під впливом відповідального прийняття рішень щодо тих суспільних проектів, які мають бути реалізовані першочергово.

Перспективи використання фандрайзингу для реалізації транскордонних проектів є значними, однак для цього сплчатку необхідно провести активну роз'яснювальну роботу щодо його потенційних переваг через тренінги, семінари, круглі столи, випуск інформаційних бюлетенів для представників територіальних громад. У науковому і прикладному аспектах необхідно працювати над вивченням можливостей використання податкових стимулів, інституційних гарантій щодо фандрайзингової діяльності

Список використаних джерел:

1. Belleflamme P. Crowdfunding: Tapping the right crowd [Електронний ресурс] / P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbacher // Journal of Business Venturing. – 2014. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/_code301672.pdf

2. Абанкина Т.В. Использование технологий фандрайзинга для развития городов. М. 2005
<https://culture29.ru/upload/medialibrary/464/464d47e923e800117812d866ad589b47.pdf>

3. Бардіан А., Ратнер С. Краудфандінг як форма венчурного інвестування в умовах інноваційної економіки // Сучасний економічне зростання: теорія і моделювання. Матеріали дванадцяти Друкеровських читань. Під редакцією Р.М. Нижегородцева.2 Москва: Видавничий дім «Економічна газета». – 2012. – С. 256-263

4. Боголіб Т. М. Освітній та науковий фандрайзинг в Україні. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер.: Економічна. 2014. № 5. С. 11-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_ekon_2014_5_4

5. Герзанич В. Інвестиції як ключовий фактор розвитку транскордонного регіону. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal//chem_biol/nvnltu/21_10/189_Ger.pdf

6. Круп'як І. Особливості розвитку фандрайзингу в Україні. Ефективна економіка. 2019. № 10. URL: www.economy.nayka.com.ua

7. Соколова А. М. Фандрайзингова діяльність: сутність, особливості та перспективи розвитку. *Економіка та держава*. 2013. № 1.– С. 13-16

8. Українська благодійність переживає переломний період. URL <http://ufb.org.ua/blog/posts/ukrayinska-blagodiynist-perezhivaye-perelomniy-period/>

9. Українські меценати. URL https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%BC%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8

10. Что такое краудфандинг? // Портал крауд-сервисов URL: http://crowdsourcing.ru/article/what_is_the

Михайлишин Ірина Зіновіївна

Головний спеціаліст відділу аналізу даних соціальної та демографічної статистики Головного управління статистики у Тернопільській області

Коваль Світлана Любомирівна

К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ СТАТИСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ СФЕРИ ТУРИЗМУ ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА

Статистику туризму необхідно розглядати як сукупність взаємопов'язаних елементів однієї складної динамічної системи – національної статистики, що перебуває у стані постійних змін під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, пов'язаних між собою процесами перетворення вхідного набору ресурсів в якісно інші вихідні ресурси (продукти). Основним вихідним продуктом такої системи є статистична інформація, тобто вона є складним різновидом інформаційних систем.

Статистика туризму є підґрунтям для нової, більш досконалої і сталої моделі, тобто містить сама у собі системотворчу основу майбутньої системи. Для цілеспрямованої відкритої системи особливе значення має загальносистемне